

Nr 203.

Av herr **Lindhagen**, om kompletterande av den konventionella internationella utrikespolitiken med ett sysslande även med ofredens djupliggande orsaker.

Vår generation står mitt i islossningen mellan två epoker. Vad man kan hoppas och vad som bör göras är icke så gott att veta. Våldet vädrar tummelplatser. Parlamentarismen är slagen till en slant. Regeringsproblemet står som en gåta. Att gamla partier i gammaldags valrörelser än förlora än vinna en handfull mandat är ingen återuppståndelse.

Det gives väl då ingen annan utväg än att falla tillbaka på sanningens makt, den enda praktiska vägledningen. Ett tänkespråk säger, att »det andliga är det mest praktiska». Sådana tankar börja spira på djupen. När skola de slå igenom hos styrelserna? Detta är tidens problem. Det har alltid varit dagordningen för mänsklighetens revolution. Dess program kan för vår tid sammanfattas i följande tio budord:

1. Erkännandet av nationaliteternas självbestämmanderätt i alla världsdelar och rasernas likställighet.
2. Lösning av världsproblemets språkfråga genom ett neutralt, logiskt byggt och lättlärt världsspråk vid sidan av nationalspråken.
3. Avlösning av hierarkiernas dogmbildningar med deras split och vidskepelse. (Religionerna äro en annan sak.)
4. Det ekonomiska problemets lösning genom en planmässigare världshushållning, som vill hjälpa alla människor i stället för att såsom nu tvinga alla människor att företrädesvis söka förtjäna på varandra.
5. Ingripande i jordens befolkningsfråga genom en rättvis fördelning av kolonisationsmöjligheterna med fasthållande av urinnevånarnas primära rätt till sitt land samt en förnuftig födelsekontroll.
6. En paneuropeisk rörelses inordnande under världsproblemet, så att dess idé ej utnyttjas till att sammansvetsa alla europeiska stater kring vissa staters särintressen.
7. Folkens samverkan för världsfredens organisation genom folkförbundets omvandling från ett väsentligen europeiskt regeringsförbund, behärskat av segermakter, till ett folkens världsförbund.
8. Den allmänna och fullständiga avrustningens påskyndande och be-
fästande genom ytterligare nationella avrustningar i mån av förmåga i anslutning till Tysklands, Österrikes, Ungerns och Bulgariens avrustning genom fredsslutet.
9. Fackföreningsrörelsens, såsom i vår tid den mäktigaste målsmannen för arbetet, skärpning av sin idékamp mot kriget samt mobilisering av sina maktresurser för ändamålet.

10. Den andliga friheten och självansvaret samt likvärdig fostran för alla måste gå hand i hand med tidens politiska och ekonomiska frigörelser.

I historiens annaler kulminerar djupplöjningens nödvändighet i det revolutionerande begrepp som kallas fredsfrågan.

Den *konventionella pacifismen* har gjort sin gärning. Beteckningen den konventionella pacifismen slår huvudet på spiken. Ordet är icke myntat av mig. Det har kommit till mig nyligen i ett amerikabrev från Rosika Schwimmer, den tändande gnistan vid skapandet i Haag 1915 av kvinnoförbundet »fred och frihet» samt den fasta viljan, som trollade fram Ford-expeditionen 1915 och dess minnesrika ansats, den neutrala konferensen 1916 i Stockholm. I den mån den konventionella pacifismen samman-smälter med den undre världens rop efter fred och avrustning har den fortfarande sin betydelse. När det emellertid gäller att gå till handling i realiteternas värld, studsar den tillbaka av räddhåga, vankelmod, obekantskap eller fångenskap i intressen.

Detta till synes övermodiga uttalande är byggt på blodiga erfarenheter från fronterna inom och utom vårt land. Regeringar, parlament, partier och fredsorganisationer sitta bergtagna i den konventionella pacifismen. En förklaring är, att de stå mitt i dagsfrågorna med deras besvär. De konserveras av karrieringen. När seklet var ungt kunde ännu förnimmas åtminstone omväxling i motiveringarna och någon gång en utsträckt hand till själva saken. Nu mörknar det alltmer över vägarna.

En redaktör för ett stort blad i det svenska fönstret västerut mot oceanerna yttrade en gång, att allting reder sig och reder det sig icke, så reder det sig i alla fall. Detta veta vi också med visshet. Folket, som ej står nedsjunket i dagspolitiken, blir lyhört till sist för det stora sammanhanget mellan orsaker och verkningar. Självbevarelsestriften och samvetena ha alltid räddat mänskligheten men visserligen icke alltid räddat de generationer, som under förberedelserna nödgas offra sig.

För övrigt mörknar det ju alltid som mest, när en nytändning är i antågande. Den politiska rösträttsfrågan i Sverige låg hopplös till även i riksdagen i det förflutna seklets sista årgångar. Det lilla folkpartiet gjorde en framstöt 1899 med instämmande av Hjalmar Branting. För min del skrev jag en särskild motion med följande inledning: »En växande obenägenhet och oförmåga hos statsmakterna att taga hand om en stor fråga, som ej kan avvisas, utgör vanligen ett symptom på, att frågan nalkas mot sin lösning. Det finnes därför ingen anledning förtvivla om en röstreform i Sverige.» Detta var blott en intuition men den be-sannades.

Nu stå vi som sagt inför en annan ännu större fråga, som ej kan av-visas. Och den löses åtminstone på fredlig väg allenast genom överens-kommelser mellan de olika folken, deras stater och dessas målsmän.

Den 20 februari 1932 varslades ett tecken från en undanskymd front i

detta lilla land. Då sammanträdde *den svenska folkriksdagen i avrustningsfrågan*, som påföljande dag antog omfattande uttalanden om krigens djupliggande orsaker och förordade en frammarsch från den negativa konventionella pacifismen mot fredsfrågans verkliga realiteter.

Den 20 februari 1932 inkom till riksdagens första kammare dess första tillfälliga utskotts enhälliga avstyrkande av motioner i samma syften, som utan yppad skiljaktighet förordats av folkriksdagen. Den i samma månad bifölls dessa utskottsbetänkanden efter envig mellan motionären och utskottets ordförande och under tystnad utom i ett fall från kammarens övriga ledamöter.

Detta berodde givetvis icke därpå, att de senare voro motståndare till de idéer, som framförts även till riksdagen. Många ansågo förmodligen att ämnena, ehuru överskuggande världsläget, voro för tidigt väckta eller lågo för fjärran från vår polcirkel. För andra voro de säkerligen obekanta, därför att press och statsmakter aldrig syssla med dem. Den förnämsta orsaken var förmodligen de individuella meningarnas undertryckande genom kollektivismen, partiväsendets tillspetsning, och krisen över huvud taget inom det parlamentariska livet. Och ett tillfälligt utskott och alla dess medlemmar måste ju se till att de komma att stanna i majoritet, ty annars förlora de sitt anseende.

Folkriksdagen bröt således denna tystnad. Det var en upplevelse, ett varsel i sin mån om mänsklighetens revolution.

Folkriksdagen sammanträdde i Musikaliska Akademiens stora sal i Stockholm. Vid upprop voro 396 ombud närvarande. Dessa ombud representerade över 500 organisationer, däribland 24 fackförbund med 463,000 medlemmar. Därtill kommo 21 fackliga centralorganisationer, 138 fackföreningar, 96 nykterhetsorganisationer, 69 arbetarekommuner, 42 fredsföreningar, 30 religiösa organisationer, 25 socialdemokratiska ungdomsklubbar, 5 lokala samorganisationer, 9 socialdemokratiska kvinnoklubbar, 8 socialdemokratiska föreningar och ett trettiotal diverse organisationer, varjämte från 6 platser angivits att ombuden representerade samtliga fredsvänliga organisationer på respektive platser. En stor del av de organisationer, som voro representerade, hade icke lämnat uppgift om medlemsantal, varför det icke varit möjligt att exakt ange antalet, som representerades. Vid en approximativ beräkning framgår dock, att över en halv miljon samhällsmedborgare, oberäknat givetvis familjer, voro representerade vid folkriksdagen. Därvid har frånräknats den dubbelrepresentation, som uppstått genom att samma person tillhör mer än en av de organisationer, som voro representerade.

Den ekonomiska depressionen omöjliggjorde i stor utsträckning i orterna bekostande av ombud till folkriksdagen. Många av programmets vänner bland nykterhetsfolket hade ock anmält förfall i följd av en samtidigt pågående förbuds-kongress. Person- och partipolitiska inställningar från olika ledande håll reste slutligen betänkligheter och avrådde från delta-

gande i folkriksdagen. Det bevisar åtskilligt att denna från rösträttsstriderna återupplivade form för folkopinion trots allt detta blev så imponerande. Ett tecken är också att särskilt fackföreningsrörelsen slöt upp.

I samma mån som samtiden fortfarande står bergtagen av den gamla tiden, vända sig också de officiella statsmakterna bort från tidens nya ansikte. Vi underlåta djupplöjningen. Måhända blir det en uppgift bland annat för *nya folkriksdagar* att upptaga detta värv.

I denna förmodan beslöt *folkriksdagen* tillsättandet av en kommitté för inkallande vid behov av nya folkriksdagar. Beslutet motiverades sålunda:

»Parlamenten äro utrikespolitiskt fortfarande ställda i skuggan. Deras intresse för de grundläggande fredsproblemen är på många sätt beskuret. Folkets opinion i ett eller annat av dessa problem blir ej heller officiellt inhämtad. Svenska statsmakterna ha nyligen intagit en reserverad hållning till allmän folkomröstning i avrustningsfrågan.

Av bland annat dessa skäl har Svenska folkriksdagen år 1932 kommit till. Den vill i sin mån bereda rum för fria opinionsyttringar i försummade livsfrågor. Tiden är stor och händelserna hotfulla.

Mötet beslutar att utse en permanent kommitté på elva ledamöter, vilken kommitté får i uppdrag att i samverkan med för avrustningen och fredsarbetet intresserade ekonomiska och politiska organisationer och redan existerande freds- och andra ideella organisationer verka för sammankallande av nya svenska folkriksdagar till fria opinionsyttringar om världsfreden, dess organisation och Sveriges inställning till problemen samt att inleda förhandlingar om internationell, främst nordisk, samverkan i detta syfte.»

Med hänsyn till att folkriksdagen tillkommit för att även i sin mån verka utåt, beslöts till en början om framförandet av dess uttalanden följande:

»Mötet beslutar att dess uttalanden skola genom en av mötet utsedd deputation överlämnas till:

- 1) svenska regeringen och dess försvarskommission;
samt genom permanenta kommittén översändas till:
- 2) de i Stockholm ackrediterade beskickningarna för främmande makter;
- 3) övriga staters regeringar och parlament;
- 4) de nordiska ländernas ävensom övriga länders kända större fredsorganisationer;
- 5) regeringarnas avrustningskonferens i Genève; samt
- 6) de nordiska regeringarnas ombud vid avrustningskonferensen i Genève.»

*

Motion väcktes 1932 i första kammaren nr 215 med yrkanden bland annat om hemställan att regeringen måtte vid överväganden i avrustningsfrågan och regeringens internationella politik i övrigt allvarligt beakta de djupliggande orsakerna till krigen och militärväsendet.

Första tillfälliga utskottet svarade: Utskottet kan för sin del icke tillstyrka framställningen då det nämligen torde kunna förväntas, att regeringen, även utan att riksdagen, på sätt motionären ifrågasatt, avlåter skrivelse i ämnet, ägnar de av motionären framhållna synpunkterna den uppmärksamhet de må förtjäna.

Varje ledamot i riksdagen visste, att man icke kunde förvänta, vad utskottet ställt i utsikt. Vidare borde enligt grundlagens mening riksdagen tala om, vilken uppmärksamhet riksdagen ansåge att motionens realiteter förtjänade. Kammaren lät emellertid under tystnad utskottets osakliga utlåtande slinka igenom. Så undgår i vår tid ett parlament att tänka själv, vilket är dess huvudsakliga uppgift. Det är icke underligt, att man talar om krisen i det parlamentariska systemet.

I ingressen till *folkriksdagens allmänna uttalande om krigens och militärväsendets djupliggande orsaker* yttras:

»Det är uppenbart, att organisationen av världsfreden måste uppbyggas på ett beaktande och biläggande av krigens och militärväsendets djupliggande orsaker. De verkliga realiteterna i avrustningsfrågan glömmas bort. De omnämnas varken i utkastet till konvention att föreläggas regeringskonferensen i Genève eller veterligen i de insända opinionsyttringarna. Äro emellertid, såsom genèveprotokollet 1924 och pariserpakten 1928 deklarerat, krig brottsliga, beror det väl därpå, att deras orsaker äro de verkliga förbrytelserna.»

Såsom huvudsakliga exempel på dessa orsaker framhöllos sedan ras- och nationalitets-strider, världsproblemets språkfråga eller språkförbistringen, de religiösa dogmbildningarna eller kyrkostriderna och de ekonomiska striderna. Efter utformande av uttalanden i dessa fyra ämnen tillade folkriksdagen:

»I detta sammanhang bör ej förglömmas, att världsfredens tillblivelse i själva verket bottnar i striden mot de förtryckande makterna inom oss eller *självövertvinnelsen*. Den andliga fattigdomens betvingande måste gå hand i hand med den ekonomiska frigörelsen.»

Slutligen yttras:

»Mötet har med dessa erinringar velat betona, hur oefftergivligt det är, att mer än hitintills ställa fredsfrågan uti verkligheternas ljus. Krigets och militärväsendets djupliggande orsaker måste komma upp på dagordningarna.»

Folkriksdagen vädjade ock till *handlingens propaganda* genom följande appell till *fackföreningsrörelsen och kampen mot kriget*:

»Fackföreningsrörelsen är i vår tid den mäktigaste målsmannen för arbetet. Den vet att arbetets sådd mognar endast under skydd av freden. Den förstår att kriget ruinerar arbetet och att militärväsendets omkostnader hota arbetets frukter.

Fackföreningsrörelsen har därför givit parollen: 'Krig mot kriget'. Men än mer. Den är medveten om att sådana situationer kunna uppstå, då krigets våld måste brytas med folkets samlade organiserade makt. I ett

sådant läge av yttersta nöd påvilar det framför allt fackföreningsrörelsen att mobilisera sina maktresurser för att förmå krigsandans fästen att falla.

Mötet uppfordrar därför de fackligt organiserade arbetarna att skärpa sin idékamp mot kriget, så att fackföreningsrörelsen genomsyras av medveten vilja att till varje pris förhindra krig.»

Med hänsyn till depressionen och därav påkallade begränsningar i tryckningskostnaden får jag nöja mig med att som motivering till yrkandena här nedan allenast åberopa den utförligare motivering, som i skilda belysningar framlagts av mig i det föreliggande ämnet bland annat inom riksdagen från och med 1911 och sporadiskt även tidigare från 1898.

Av enahanda skäl och med samma åberopande av tidigare påminnelser skall jag i några följande motioner inskränka mig till ett återgivande av folkriksdagens och första kammarens tillfälliga utskotts stridiga motive-ringar. Formuleringen av utskottets motivering för avslag synes mig redan det utgöra en kraftig uppfordran till bifall. Det må härtill blott tilläggas, att föregående tillfälliga utskott, ävensom konstitutionsutskottet, då en sådan fråga remitterats dit, inskränkt sig till ett avstyrkande med en motivering av enahanda gestalt.

På grund av vad ovan anförts och då de i följande motioner angivna ämnen allenast äro upptagna såsom huvudsakliga exempel, hemställes *generellt* i denna motion,

att riksdagen ville hos regeringen hemställa om ett initiativ till överenskommelser med folkförbundets medlemmar och andra främmande makter eller vissa av dem exempelvis balterna att komplettera den konventionella internationella utrikespolitiken med ett sysslande även med ofredens djupliggande orsaker.

I brist ännu på ett riksdagens utrikesutskott hemställes, att motionen grundlagsenligt remitteras till konstitutionsutskottet.

Stockholm den 21 januari 1933.

Carl Lindhagen.